

Česko 2030:

Jak podpořit zelenou transformaci a nevyhazovat peníze oknem?

Dne 20. listopadu 2023 pořádalo Centrum pro dopravu a energetiku ve spolupráci s Institutem pro evropskou politiku EUROPEUM konferenci s názvem **Česko 2030: jak podpořit zelenou transformaci a nevyhazovat peníze oknem?**. Konferenci zahájil úvodním slovem Josef Schwarz ze Zastoupení Evropské komise v ČR.

PANEL 1 Strategické investice a financování zelené transformace

První panel se věnoval strategickým investicím a financování zelené transformace, včetně využití výnosů z emisního obchodování. Úvodní slova se ujal **Milan Ščasný z Centra pro otázky životního prostředí UK**, který prezentoval výstupy modelování SEEPIA. Při diskusi o transformaci v Česku podle něj často zaznívá námitka, že to bude drahé pro domácnosti i průmysl. Zdůraznil ale, že při debatách o nákladech na zelenou transformaci je zásadní porovnávat výši nákladů s výší investic, které by bylo potřeba udělat i bez transformace. Celkové dodatečné náklady na transformaci přitom činí asi 750 miliard Kč. Investice do transformace podle něj ale zároveň přinesou úsporu nákladů jinde. Díky vyšším investicím do zateplení se například výrazně sníží náklady na vytápění.

Pro úspěšnou transformaci je přitom klíčové efektivní využití prostředků. V modelu SEEPIA například nevychází, že by Česko potřebovalo tolik nových jaderných bloků, jak uvádí současný návrh Vnitrostátního plánu v oblasti energetiky a klimatu.

Z modelu zároveň vyplývá, že dopady na ekonomiku a domácnosti nemusí být negativní. Investice podporují růst ekonomiky a dopady na zaměstnanost růst ekonomiky kopírují. Poptávka po pracovní síle bude nicméně především v sektoru stavebnictví. U části populace s nejnižšími příjmy je zapotřebí kompenzovat náklady. Vlivem transformace se přitom podíl lidí v energetické chudobě nezvyšuje, ale ani neklesá.

Rizika spočívají jak v nedostatku projektů a jejich nízké kvalitě, tak v konzervativním přístupu firem, který může vést k tomu, že soukromý sektor nedostatečně využije nabízených příležitostí. Dále hrozí nedostatek pracovních sil. Politiky a dotační podpory je potřeba cílit na dlouhodobou změnu chování. Změna chování vlivem vysoké ceny energií během energetické krize byla pouze krátkodobá.

Druhou řečnicí byla **Anna Michalčáková z Frank Bold Society**, která představila novinky plynoucí z revidované směrnice o EU ETS. Směrnice obsahuje přísnější pravidla ohledně využívání výnosů a od roku 2024 mají být veškeré výnosy využity na klimatická opatření. Velká část členských států včetně Česka dosavadní pravidla nedodržovala, problém byl s nominálním zastropováním. Ministerstvo životního prostředí využívalo peníze v programu Nová zelená úsporám, Ministerstvo průmyslu a obchodu na financování podpory provozu fotovoltaických elektráren, zbytek nad stanovený strop směřoval do státního rozpočtu bez vázaného využití. MŽP v létě připravilo novelu zákona, která ale v tuto chvíli není projednaná, a otázka, jakým způsobem bude Česko využívat výnosy z emisních povolenek, dosud není vyřešená. Směrnice udává obecné kategorie, je ale na členských státech, aby je naplnily smysluplnými investicemi.

Třetím panelistou byl **Tomáš Trubačik ze Svazu průmyslu a dopravy**. Ve svém příspěvku zdůraznil, že výnosy z emisního obchodování by měly pomoci transformovat průmysl. Podniky se budou v příštích letech rozhodovat do čeho investovat a do čeho ne, a potřebují proto stabilní investiční prostředí. Problematická je podle něj vysoká cena elektřiny v Česku a souběžná podpora německé vlády pro domácí ekonomiku. Hrozí odliv investic do zahraničí, protože v Česku nejsme schopni vyhrát dotační závod vůči bohatším zemím. Zelená dohoda je dle něj příležitost, firmy ale zároveň vnímají hrozbu ve snížení konkurenceschopnosti.

Podle něj je zapotřebí především začít skutečně naplňovat klimaticko-energetické strategie. Návrh Vnitrostátního plánu v oblasti energetiky a klimatu přitom nepřichází s ničím novým nad rámec evropských závazků ČR. Zdůraznil také, že je zásadní, aby finance na transformaci vynaložila ČR účelně na investice, které budou mít skutečný efekt. V současnosti ale podle něj chybí dostatečná vize ze strany politické reprezentace. Zároveň je potřeba hlídat provozní podmínky v rámci celé EU.

PANEL 2 Sociální klimatický fond: kam s penězi a kde jsou nejvíc potřeba?

Druhý panel se věnoval nastavení Sociálního klimatického fondu (SKF) a zacílení finanční podpory na ty nejpotřebnější. Úvodní prezentace se ujala **Maggie Škabraha Dokupilová z Ministerstva pro životní prostředí**, která shrnula, jaké podmínky a termíny udává stávající legislativa, zejména Nařízení o Sociálním klimatickém fondu. Sociální klimatické plány (SKP) mají členské státy povinnost vypracovat do června 2025, do listopadu téhož roku je má Evropské komise posoudit. Samotný fond pak bude spuštěn v roce 2026, tedy rok před plánovaným spuštěním systému emisního obchodování EU ETS2 pro sektory dopravy a budov.

Cílovými skupinami Fondu jsou zranitelné domácnosti, zranitelné mikropodniky a zranitelní uživatelé dopravy. Česko by mělo mít k dispozici 37 miliard Kč z výnosů z emisních povolenek a spolu s kofinancováním ze státních prostředků by měl SKF disponovat objemem 50 miliard Kč. Přibližně 19 miliard Kč by mělo směřovat na přímé kompenzace nákladů, 28 miliard Kč do sektoru budov a dopravy, zbytek prostředků pak na technickou pomoc a náklady na projektovou přípravu. Je zásadní, aby Sociální klimatický plán byl v souladu s Vnitrostátním plánem v oblasti energetiky a klimatu. Směrnice obsahuje definice energetické chudoby, chudoby v oblasti dopravy, zranitelných domácností i zranitelných mikropodniků. Maggie Škabraha Dokupilová také zdůraznila, že příprava Sociálního klimatického fondu by měla být co nejvíce participativní.

Mezi podporovaná opatření budou spadat navyšování energetické efektivity, renovace budov, mobilita s nízkými nebo nulovými emisemi, obnovitelné zdroje energie, komunitní energetika, sdílená doprava, mikromobilita, infrastruktura pro cyklistickou dopravu a další. MŽP požádalo o podporu z nástroje Evropské komise pro technickou podporu, která se zaměří na analýzu a zacílení SKP a sladění s ostatními členskými státy. Důraz se přitom klade na doplňkovost fondu (adicionality) tak, aby se jeho využití nepřekrývalo s jinými fondy. V rámci koordinační skupiny k SKP byly zatím přizvány pouze ministerstva, nevládní organizace budou ale přizvány také.

Druhým řečníkem byl **Roman Matoušek z Ministerstva pro místní rozvoj**, který popsal tři zdroje energetické chudoby: nízký příjem domácnosti, vysoké ceny energií a nízkou energetickou účinnost. Podle něj lze ale očekávat rostoucí vliv dalších problémů. V posledních letech například považuje dvakrát více nájemníků přehřívání bytu v létě za větší problém než nemožnost byt vytopit v zimě. Při řešení energetické chudoby je nutné zohlednit různé dimenze problému včetně nájemního bydlení, délky topné sezóny nebo stavu bytové fondy. Roman Matoušek zdůraznil, že **potřebujeme propojovat řešení energeticko-klimatické transformace se sociálními otázkami.**

SKF sám o sobě nevyřeší problém energetické chudoby, jeho alokace odpovídá přibližně 25 000 Kč na osobu. Současně ale EU ETS2 přinese i další výnosy, které nebudou součástí SKF. V současných sociálních politikách pak neexistují opatření zacílená na 1. a 2. příjmový decil obyvatelstva. Nejvíce se tomu blíží příspěvek na bydlení, který ale pokrývá jen asi polovinu jednoho decilu. V této situaci navíc vede vláda diskuzi o potřebě snížit počet lidí, kteří příspěvek čerpají. Roman Matoušek zdůraznil také význam Modernizačního fondu a programu Nová zelená úsporám, kde by podle něj nemělo být prioritou zkracování návratnosti investic pro střední třídu, ale zacílení na přibližně 2 miliony obyvatel, kteří na dotaci v současnosti nedosáhnou.

Další panelistkou byla **Zuzana Vondrová z Centra pro dopravu a energetiku**, která se ve svém příspěvku zaměřila především na problematiku strukturálně zanedbaných regionů. Zdůraznila, že **ČR stále nedělá dostatečné kroky k tomu, aby transformace byla skutečně spravedlivá**, a není na ni dostatečně připravena. Ve zmiňovaných fondech více prostředků z nich čerpají ostatní regiony. Pro přípravu SKF je podle Vondrové nezbytné se poučit z chyb při sestavování plánu spravedlivé transformace. Pilířem by podle ní měly být tři klíčové oblasti: zvýhodnění energetických úspor, razantní odmítnutí uzamykání se do falešných zvýšení (plyn a vodík vyráběný z plynu) a podpora čistých zdrojů a nízkopříjmových domácností včetně komunitní energetiky.

Posledním panelistou byl **Jan Klusáček z Platformy pro sociální bydlení**. Spuštění systému EU ETS2 klade předpoklad na všechně početná pak ale na zranitelné skupiny obyvatelstva. Jde přitom o poměrně početnou skupinu obyvatel, v současnosti do ní spadá přibližně 1,6 milionu lidí.

Jan Klusáček vypíchl zejména dvě zranitelné skupiny obyvatel. Jde zprvu o nájemníky s nízkými příjmy, tedy přibližně 500-700 tisíc lidí. U nich se podle něj řešení musí soustředit na dva další důvody ohrožení energetickou chudobou: vysoké ceny energií a energetickou náročnost bydlení. Většina majitelů nájemního bydlení jsou jednotlivé fyzické osoby, řešení energetických úspor v nájemním bydlení proto není jednoduché. Klíčovým bude také transformace teplotní izolace, protože ve většině případů zranitelné populace je nyní touto formou závislá na vytápění z uhlí.

Druhou zranitelnou skupinou jsou podle Klusáčka především osamělé seniorky, kde je ohroženo asi 30 % lidí (přibližně 500 tisíc osob), naopak majitelé žijící v manželství jsou ohroženi jen z 5 %. Ohrožení obyvatel v této skupině mají nízký příjem, ale zároveň často nadměrnou velikost domu nebo bytu, a potýkají se tak často s vysokou spotřebou energie. Jedno z možných řešení může spočívat v komunitním bydlení pro seniory, na které má MMR nyní dotační schéma, které je ale podfinancované. Že je v některých případech lepší variantou původní dům zbourat a postavit nový na stejném místě. Dopravní chudoba se podle Klusáčka výše zmíněných skupin týká jen v menší míře, protože ve většině případů nevlastní automobily a individuální doprava pro ně není relevantní.